

WYKŁAD 6

Złożoność obliczeniowa
problemów optymalizacyjnych

PLAN WYKŁADU

- Złożoność obliczeniowa - przypomnienie
- Maszyny Turinga
 - deterministyczna maszyna Turinga
 - niedeterministyczna maszyna Turinga
 - klasy złożoności P i NP
- Problemy NP-zupełne
 - problem SAT

ZADANIE OPTYMALIZACYJNE - PRZYPOMNIENIE

Zadanie optymalizacyjne dyskretne

Niech X - dowolny zbiór skończony (*przestrzeń stanów*)

Niech $f : X \rightarrow \mathbb{R}$ - pewna rzeczywista funkcja na X (*funkcja celu*)

Zadanie optymalizacyjne polega na znalezieniu punktu x_0 ze zbioru X takiego, że:

$$f(x_0) = \max(f(x)), \quad x \in X$$

lub

$$f(x_0) = \min(f(x)), \quad x \in X$$

ZŁOŻONOŚĆ - PRZYPOMNIENIE

- Złożoność czasowa
 - liczba „podstawowych operacji”, jakie musi wykonać program komputerowy rozwiązujący zadanie
- Złożoność pamięciowa
 - liczba „podstawowych jednostek pamięci”, które zajmuje program podczas pracy
- Złożoność jest funkcją wielkości problemu

Złożoność obliczeniową można szacować jako złożoność pesymistyczną (dla najgorszych możliwych danych), lub średnią (dla danych „losowych”). Tak rozumiana złożoność jest cechą algorytmu, a nie problemu; można jednak czasem udowodnić, że dany problem nie może zostać rozwiązany algorytmem o zbyt niskiej złożoności.

NOTACJA $O(\dots)$

Mówimy, że f jest rzędu $O(g(n))$, jeżeli poczynając od pewnego n_0 mamy:

$$f(n) < c g(n) \quad \text{dla pewnej stałej } c \text{ i dla każdego } n > n_0.$$

Piszemy: $f(n) = O(g(n))$.

Przykłady:

$$n^2 - 2n = O(n^2)$$

$$2^n + 3n^8 + n! = O(n!)$$

$$n^8 + 100000 = O(n^8)$$

$$n^2 = O(n^3)$$

ZŁOŻONOŚĆ - PROSTE PRZYKŁADY

Sortowanie n obiektów:

- algorytm bąbelkowy - $O(n^2)$
- algorytm szybki - $O(n \log n)$
- sprawdzenie wszystkich możliwości - $O(n!)$

Wielkość problemu: n (liczba obiektów).

Sprawdzenie, czy liczba naturalna n jest pierwsza:

- algorytm dzielący n przez wszystkie liczby mniejsze od n - $O(2^k)$
- znaleziony niedawno algorytm ma złożoność $O(k^{12})$

Uwaga! Wielkość problemu to $k = \log n$ (liczba bitów), a nie n .

ZADANIA ŁATWE I TRUDNE

Zadania "łatwe"

- Sortowanie
- Szukanie pierwiastków wielomianów
- Szukanie maksimum funkcji ciągłej i różniczkowalnej
- Mnożenie macierzy
- Sprawdzenie, czy w grafie istnieje cykl Eulera
- ...

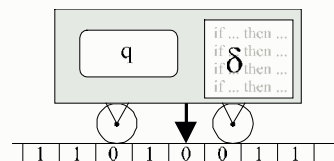
Znamy efektywne algorytmy dające dokładne rozwiązania.

Zadania "trudne"

- Szukanie maksimum funkcji nieciągłej, nieróżniczkowalnej, zaszumionej, zmieniającej się w czasie
- Szukanie najkrótszej postaci danej formuły logicznej
- Rozkładanie liczb na czynniki pierwsze
- Sprawdzenie, czy w grafie istnieje cykl Hamiltona

Znane algorytmy dokładne mają wysoką (np. wykładniczą) złożoność czasową. Musimy szukać metod przybliżonych.

DETERMINISTYCZNA MASZYNA TURINGA (DTM)

Formalnie: $\{Q, \Sigma, \delta, q_0, F\}$, gdzie:

Q - zbiór **stanów sterowania** maszyny,

Σ - **alfabet** (zbiór symboli) taśmy,

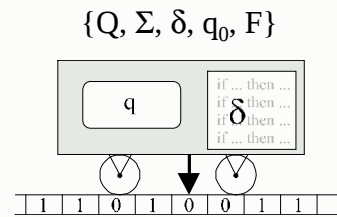
δ – **funkcja przejścia**:

$$\delta: Q \times \Sigma \rightarrow Q \times \Sigma \times \{R, L, N\}$$

q_0 - **początkowy stan** sterowania,

F - zbiór **końcowych stanów** sterowania.

DTM - DZIAŁANIE

Działanie maszyny:

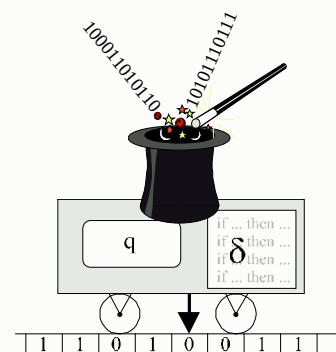
- Startujemy z pewnego miejsca na taśmie i ze stanu sterowania q_0 .
- Czytamy symbol s z taśmy.
- Na podstawie tych dwóch danych (stan $q = q_0$, symbol s) za pomocą funkcji δ obliczamy nowy stan q' , nowy symbol s' , który zapisujemy na taśmie, oraz jeden z symboli: **R**, **L** lub **N**, odpowiadający kierunkowi przemieszczenia się czytnika na taśmie.
- Operację powtarzamy do momentu, gdy maszyna znajdzie się w stanie sterowania należącym do zbioru F .

NIEDETERMINISTYCZNA MASZYNA TURINGA (NDTM)

$\{Q, \Sigma, \delta, q_0, F\}$,

Definicja jest analogiczna do DTM, jednak funkcja przejścia $\delta(q,s)$ może mieć kilka różnych wartości.

Wynik obliczeń jest pozytywny, jeśli choć jedna z możliwych dróg działania maszyny doprowadzi do sukcesu.

Innymi słowy: NDTM podczas wykonywania "programu" potrafi w magiczny sposób przewidzieć, jakiego dokonać wyboru (np. czy zapisać na taśmie 1, czy 0), by doprowadzić do pozytywnego wyniku (o ile jest to w ogóle możliwe).

KLASA P ORAZ NP

Maszyna Turinga jako ścisły model matematyczny umożliwia precyzyjne definiowanie pojęć związanych ze złożonością obliczeniową.

Czas działania = liczba kroków maszyny.

Problem należy do klasy złożoności czasowej **P**, gdy istnieje **DTM** rozwiązująca ten problem w **czasie wielomianowym** względem rozmiaru danych wejściowych.

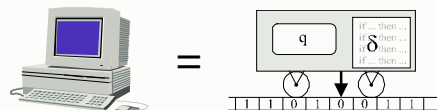
Problem należy do klasy złożoności czasowej **NP**, gdy istnieje **NDTM** rozwiązująca ten problem w **czasie wielomianowym** względem rozmiaru danych wejściowych.

Intuicja: problem ma złożoność NP, jeśli znając rozwiązanie jesteśmy w stanie sprawdzić w czasie wielomianowym, czy jest ono poprawne.

KLASY P I NP - UWAGI

Uwaga 1: Ten sam problem można zakodować na różne sposoby - jeżeli kodowanie będzie “nieoszczędne”, możemy uzyskać wielomianową szybkość działania, kosztem wykładniczej (w stosunku do optymalnej) reprezentacji.

Uwaga 2: (Teza Churcha) Możemy DTM uważać za model dowolnej klasycznej sekwencyjnej maszyny cyfrowej, więc w definicji klasy P możemy napis “DTM” zastąpić słowami “algorytm sekwencyjny”.

Uwaga 3: Analogią NDTM w informatyce mogłyby być język programowania ze specjalną funkcją, np. *forecast()*, zwracającą wartość 0 lub 1 (zawsze w ten sposób, “żeby było dobrze”).

PROBLEMY NP-ZUPEŁNE

Problem P_0 jest **NP-zupełny**, gdy:

- a) P_0 należy do klasy NP,
- b) każdy problem z klasy NP da się sprowadzić w czasie wielomianowym do problemu P_0 .

Czyli np. znając rozwiązanie problemu P_0 w czasie wielomianowym na DTM, moglibyśmy w czasie wielomianowym rozwiązać każdy problem z klasy NP.

Czyli wówczas byłoby $P = NP$.

Problem **NP-trudny** spełnia tylko punkt b) powyższej definicji.

(Problemy NP-zupełne mają postać pytania “czy istnieje...”, a problemy NP-trudne to zwykle ich optymalizacyjne wersje - “znajdź najmniejszy...”)

SAT JEST NP-ZUPEŁNY

Sprawdzenie, czy formuła jest spełnialna (problem SAT), należy do klasy NP.

Zarys dowodu: używamy funkcji *forecast()*, by znaleźć wartościowanie spełniające formułę. W szybki (wielomianowy) sposób sprawdzamy, że rzeczywiście formuła jest spełniona.

Do problemu SAT da się sprowadzić dowolny problem z klasy NP.

Zarys dowodu: każdą maszynę Turinga rozwiązującą konkretny problem z klasy NP (wraz z danymi wejściowymi) można opisać pewną skomplikowaną formułą logiczną, która jest spełnialna wtedy i tylko wtedy, gdy maszyna da wynik pozytywny. Zamiast konstruować maszynę, możemy więc znaleźć odpowiednią formułę i sprawdzić, czy jest spełnialna.

P=NP ?

- Istnieje problem “uniwersalny” (SAT), tzn. taki, że jego rozwiązanie w czasie wielomianowym pozwalałoby na rozwiązanie wszystkich problemów z klasy NP w czasie wielomianowym.
- Takich problemów NP-zupełnych jest więcej!
- Nie znamy algorytmu rozwiązującego SAT o złożoności mniejszej, niż wykładnicza. Nie znamy też takiego algorytmu dla żadnego innego problemu NP-zupełnego.
- Problem otwarty:

Czy $P = NP$?

